100 QÜESTIONS D'ECONOMIA

PRIMER LA VIDA QUE LA BORSA

Agustí Segarra
Lluís Miret

Cossetània Edicions

• *Col·lecció De Cent en Cent – 29* •

100 qüestions d'economia

Primer la vida que la borsa

Agustí Segarra i Lluís Miret

Cossetània EDICIONS

100 qüestions economia.indd 5 17/12/14 11:07

Primera edició: gener del 2015

© Agustí Segarra i Lluís Miret

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-275-6

DL T 6-2015

ÍNDEX

Presentació 11

I. Què és l'economia? 15

1. Per a què serveix l'economia? 17
2. Què és l'economia? 20
3. L'economia és una ciència? 22
4. L'economia és una ciència social? 24
5. Com ha evolucionat la ciència econòmica? 27
6. Qui podem considerar el pare de l'economia? 29
7. Els primers mestres de l'economia 31
8. Per què és tan difícil entendre els economistes? 33
9. La ciència de l'escassetat? 35
10. Quins són els principis bàsics de l'economia? 37
11. Com s'organitza l'activitat econòmica? 39
12. On es prenen les decisions econòmiques? 41
13. Qui pren les decisions econòmiques? 43
14. Els organismes reguladors 45
15. Ser o anar cap a l'equilibri? 47
16. Com arriben a l'equilibri els mercats? 49
17. És el mateix *renda* que *riquesa*? 51
18. Com ha afectat aquesta crisi la desigualtat social? 53
19. Tindrem societats cada vegada més desiguals? 55
20. L'economia que s'ensenya a les universitats 57

II. L'economia quotidiana 59

21. Per què existeixen les crisis? 61
22. Per què ningú no ens va advertir que entràvem en una crisi? 63
23. Què passa quan s'estira més el braç que la màniga? 66
24. Què farem amb el Banc d'Espanya? 68
25. Què ha passat amb les caixes d'estalvis? 70
26. Què farem sense caixes d'estalvis? 72
27. Què explica el creixement econòmic? 74
28. Què són els cicles econòmics? 76

100 qüestions economia.indd 7 17/12/14 11:07

29. Com es distribueix la renda? 78
30. Quins sistemes econòmics existeixen? 80
31. Què és l'economia submergida? 82
32. La corrupció influeix en l'economia? 84
33. L'economia creix quan baixen els salaris? 86
34. Per què són tan cars els Mac? 88
35. Què és el sistema financer? 90
36. Qui paga els rescats bancaris? 92
37. El FROB: hem de pagar entre tots els deutes dels rics? 94
38. Economia real o financera? 96
39. Què és una quitança? 98
40. Què és la taxa Tobin? 99

III. La microeconomia 101

41. Què és la microeconomia? 103
42. Què és el mercat? 104
43. Què és la corba de demanda? 106
44. Què és la funció d'oferta? 109
45. Com es determina el punt d'equilibri? 112
46. Com actuen els consumidors? 114
47. Puc apujar el preu dels meus productes? 116
48. Què és la funció de producció? 118
49. Què és la productivitat? 120
50. Què són les economies d'escala? 122
51. Cal renunciar per poder escollir? 124
52. Què és l'eficiència? 126
53. Què entenem per *costos*? 127
54. Com es determinen els preus dels béns i serveis que consumim? 129
55. Com es determinen els salaris en un mercat? 132
56. Cal deixar que el salari estigui determinat pel mercat? 134
57. Quines tipologies de mercat existeixen? 136
58. Per què parlem de mercats de competència perfecta si no existeixen? 139
59. Per què el preu de la benzina puja com un coet i baixa com una ploma? 141
60. Quines són les principals crítiques al model econòmic descrit? 144

IV. La macroeconomia 147

61. Què és la macroeconomia? 149
62. Què és la demanda agregada? 151
63. De què depenen l'estalvi i el consum? 154
64. Com es determina la inversió? 156
65. Què és el multiplicador? 158
66. Què és l'oferta agregada? 161
67. Què són els cicles econòmics? 163

100 qüestions economia.indd 8 17/12/14 11:07

68. Keynesià o neoliberal? ... 165
69. Com afecta la quantitat de diners a la inflació? ... 168
70. Què són les macromagnituds? ... 170
71. Com mesurem el PIB? ... 172
72. *Riquesa* és igual a *benestar*? ... 174
73. Però quants PIB existeixen? ... 176
74. Com es mesura l'atur? ... 178
75. Què és la inflació? ... 180
76. Què provoca la inflació? ... 182
77. Quina és la màxima inflació possible? ... 184
78. Per què estem tan obsessionats a controlar la inflació? ... 186
79. Per què cal comerciar amb altres països? ... 188
80. Què és la balança de pagaments? ... 190

V. La política econòmica ... 193

81. Quin és el paper dels governs en l'economia? ... 195
82. Què és la política econòmica? ... 197
83. Què és la política fiscal? ... 199
84. Quins són els objectius de la política fiscal? ... 201
85. Què és la política monetària? ... 203
86. Quins són els objectius de la política monetària? ... 205
87. La inflació i el creixement econòmic ... 207
88. Què és la política de tipus de canvi? ... 209
89. Què és la política comercial? ... 211
90. Què pot fer un banc central durant una crisi? ... 213
91. Per què no posem una maquineta a fer diners i ens fem tots rics? ... 215
92. Com es determina el valor d'una moneda? ... 217
93. Hem de tenir por de la deflació? ... 219
94. Qui paga la seguretat? ... 221
95. La petroquímica assumeix tots els seus costos? ... 223
96. Ens surt a compte ser a la Unió Europea? ... 225
97. Per què les dones guanyen menys que els homes? ... 227
98. Què és el dèficit públic? ... 230
99. Què és el deute públic? ... 232
100. Què és la prima de risc? ... 234

Relació d'abreviatures ... 237

100 qüestions economia.indd 9 17/12/14 11:07

PRESENTACIÓ

Des que ens aixequem al matí, tots els nostres actes tenen una estreta relació amb l'economia. Si cada dia ens desperta el so del mòbil, sols cal pensar la gran quantitat de tecnologia i de decisions econòmiques que hi ha incorporades en un instrument tan petit. L'alarma, el subministrament de llum, l'aigua calenta amb la qual ens rentem, la fruita i els queviures amb els quals esmorzem, tot el que ens envolta està precedit d'una llarga sèrie de decisions econòmiques.

És difícil trobar l'exemple d'algú que pugui viure al marge de l'economia. Un exemple típic dels manuals és Robinson Crusoe, una persona solitària que vivia en una illa perduda al marge de la civilització i, per tant, també de la lògica econòmica. És clar que això va ser fins que va topar amb Divendres. En ésser dos, ja van començar a repartir-se la feina: Divendres es va dedicar a caçar per la selva, ja que tenia avantatge en aquest terreny, mentre que Robinson Crusoe va aplicar els seus coneixements europeus en camps com la construcció d'habitacles o d'eines, que era on tenia un avantatge comparatiu.

Per més simple que sigui la història de Robinson Crusoe, no deixa de ser un bon reflex de les nostres societats. Fins i tot en una illa amb dues persones, la supervivència de l'espècie depèn força de la seva capacitat per cooperar i distribuir-se les tasques segons les habilitats i coneixements de cadascú. L'essència de l'economia no és més que aprendre a distribuir el nostre temps entre les activitats alternatives que tenim a l'abast. En aquest llibre veurem que la majoria de les nostres decisions estan relacionades amb un concepte clau de l'economia: el *cost d'oportunitat*, que significa que qualsevol opció implica renunciar a les seves alternatives. Quan preguntem a un company "Estudies o treballes?" som conscients que el temps és limitat i, si triem una opció, possiblement estem renunciant a una altra.

100 qüestions economia.indd 11 17/12/14 11:07

Aquest llibre ens ensenyarà a veure les nostres accions més habituals des d'una perspectiva econòmica. Anar al cinema o de copes, comprar-nos un cotxe o una bicicleta, anar de vacances a la platja o a la muntanya… La vida és una elecció continuada. Per tant, la majoria d'actes que condueixen les nostres vides poden ser tractats des d'un vessant econòmic.

Paul Krugman, premi Nobel d'Economia, va classificar els llibres sobre economia en tres grups: els d'economia en grec són els que estan farcits de fórmules estranyes que sols entenen els investigadors; els de l'economia del puja-i-baixa són aquells que només parlen del PIB, l'atur i les exportacions, entre altres variables que estan oscil·lant contínuament, i, per últim, els llibres de l'economia de l'aeroport són llibres d'autoajuda del tipus *Com doblar la teva inversió en borsa en dues setmanes*, o bé *Dissenya el pla d'inversions que et mereixes*. Nosaltres aspirem que el llibre que teniu a les mans no correspongui a cap d'aquestes tres categories. És un llibre de divulgació econòmica fet amb rigor i pensant en el fet que l'economia amb seny no és gaire complicada. Tot al contrari, l'economia ens dota d'una gran capacitat per avaluar els pros i els contres de qualsevol activitat quotidiana.

Cent qüestions donen espai per tractar, encara que de manera molt succinta, bona part de les grans qüestions econòmiques. Qüestions generals i específiques, locals i globals, micro i macro, de política econòmica o d'economia quotidiana… Algunes de les qüestions tractades solen aparèixer en els manuals introductoris a la matèria, però aquest no és un llibre escrit en exclusiva per a estudiants d'economia. Aquest és un llibre per a gent curiosa. Per això, en moltes ocasions hem volgut anar més enllà, fins i tot, de l'economia i abordar qüestions d'actualitat que poden ser analitzades des d'una perspectiva econòmica (la corrupció, la discriminació de gènere…).

L'objectiu del llibre no es limita a plantejar 100 preguntes i 100 respostes. L'objectiu del llibre és que el lector conega i comprenga els conceptes clau de la ciència econòmica alhora que aprèn la manera com aquesta matèria pot servir per abordar diferents qüestions.

Aquest llibre ofereix un centenar de qüestions sobre els aspectes positius —què és— i normatius —com hauria de ser— de l'economia, i és fruit de la col·laboració entre dos economistes que tenim moltes coses en comú. Agustí Segarra és de Castelló i resideix des

100 qüestions economia.indd 12 17/12/14 11:07

de fa molts anys a Reus i Cambrils, es va llicenciar a la Universitat de València i va fer el doctorat a la Universitat de Barcelona. Lluís Miret és de Gandia, es va llicenciar a la Universitat de València, es va doctorar a la Universitat Politècnica de València i, en l'actualitat, és catedràtic d'Economia Aplicada a la Universitat Rovira i Virgili. Tots dos hem compartit experiències vitals i acadèmiques en el camp de la docència i la recerca aplicada en economia.

Nosaltres compartim dues aficions que ens han animat a redactar a quatre mans aquest llibre: el gust per l'escriptura i l'interès per aplicar correctament les eines econòmiques en la presa de decisions tant individualment com col·lectivament. Les nostres pretensions són moderades i a la vegada ambicioses: facilitar que els nostres quatre fills, en particular, i el jovent, en general, s'adonin que l'economia no és patrimoni de quatre acadèmics malcarats ni d'un grapat de tècnics amb corbata que fan el trist paper que s'espera d'aquells que tenen les butxaques agraïdes. El pensament econòmic és un patrimoni social al qual no hem de renunciar. Les futures generacions s'enfronten a un futur incert i a la vegada apassionant. Moltes decisions de caire econòmic determinaran que aquest futur siga millor o pitjor, més fàcil o més difícil. Tindre clares certes nocions econòmiques els ajudarà a ser ciutadans més formats i, per tant, més crítics i exigents.

Agustí Segarra i Lluís Miret

100 qüestions economia.indd 13 17/12/14 11:07

I. QUÈ ÉS L'ECONOMIA?

100 qüestions economia.indd 15 17/12/14 11:07

01 / 100

PER A QUÈ SERVEIX L'ECONOMIA?

Per a què serveix l'economia? La resposta fàcil seria dir que serveix per a moltes coses. Seria la resposta més fàcil, però és cert. L'economia ens envolta al llarg de la nostra vida i, sobretot, serveix per prendre decisions. És molt interessant estudiar-la perquè afecta la majoria dels actes humans, no sols les qüestions de caràcter estrictament econòmic, sinó també altres temes. La majoria de les eleccions que fem estan relacionades amb un concepte clau de l'economia: el cost d'oportunitat de fer una activitat. El cost d'oportunitat significa que, si optem per una cosa, estem renunciant a les seves alternatives. Quan un estudiant es planteja estudiar Econòmiques o estudiar Medicina és conscient que el temps és limitat i, quan fas una cosa a temps complet, és difícil fer-ne una altra.

L'economia ens ajuda a determinar els costos i els beneficis que obtindrem d'una decisió determinada, per exemple, comprar un cotxe d'una marca respecte a les seves alternatives, o fer una escapada a la platja respecte a l'alternativa de quedar-se a casa. La majoria d'actes que condueixen les nostres vides són temes que estudia l'economia. Estan relacionats amb el cost d'oportunitat i la presa de decisions.

Per què els jugadors de futbol i els cantants més populars guanyen molt més que un bon dentista o un professor? Per què feines de gran desgast físic com les de repartidor de pizzes o cambrer són poc retribuïdes? Què determina el preu de la benzina? Quins factors determinen el preu d'un cafè? Com decidim el mitjà de transport amb el qual ens desplacem per la ciutat? Per què els centres privats d'educació cobren unes quotes molt més elevades als seus alumnes que els instituts públics?

Totes aquestes qüestions les abordada, tal com veurem en aquest llibre, una part de l'economia que es coneix com *microeconomia*. Aques-

100 qüestions economia.indd 17 17/12/14 11:07

ta part de l'economia estudia com les persones i les institucions —administracions, empreses, etc.— prenen les seves decisions.

Si la *micro* s'ocupa de la conducta de les empreses en els mercats, la *macroeconomia* s'ocupa dels grans agregats econòmics. La *macro* estudia el comportament agregat de l'economia, és a dir, analitza de quina manera les accions dels individus i les institucions d'un país interactuen per produir un nivell determinat de producció i de benestar social.

A nivell col·lectiu, és molt important que un país tingui consciència de les lleis fonamentals que determinen el comportament de la seva economia. Per què la nostra economia té un dèficit comercial en productes d'alt contingut tecnològic? Quin benefici obtenim de l'entrada de molts turistes estrangers durant la temporada d'estiu? Què ens aporta l'euro i el fet de formar part de la Unió Europea? Quines polítiques fiscals i monetàries ens poden treure de la crisi actual? Hi ha alguna solució per al nostre problema de l'atur? Per què els joves amb formació tenen dificultats per trobar feina? Aquestes qüestions les aborda una part de l'economia que porta el nom de *macroeconomia*.

Quan fem la distinció entre el nivell individual —micro— i agregat —macro— no hem de caure en l'error de creure que la macro és el resultat directe de la suma de la micro. Alguns creuen que les decisions individuals sobre el temps dedicat a l'estudi i a la feina ens podrien indicar la inversió que ha de fer un país en el seu sistema educatiu. Tanmateix, l'agregació econòmica no és tan simple. En matèria econòmica, generalment, el total és major que la suma de les parts. En efecte, el producte final de l'activitat de deu treballadors en una mateixa empresa sol ser superior al corresponent a deu artesans que treballen aïllats. Aquest misteri ens l'explica l'economia. Els economistes l'anomenen *externalitats* i l'abordarem més endavant.

Fa temps, Thomas Carlyle, un conegut escriptor britànic del segle XIX, va anomenar l'economia la *ciència lúgubre*. En l'època de Carlyle les crisis de subsistència i les penúries de la gent, juntament amb el caràcter de molts economistes —Adam Smith, David Ricardo i Robert Malthus, entre d'altres—, potser dotaren l'economia d'un discurs trist que posava l'accent en les limitacions i els mals que amenaçaven els humans. Les coses des d'aleshores han canviat molt i ara els temes que aborda l'economia són ben diferents. Més divertits i engrescadors, fins i tot.

100 qüestions economia.indd 18 17/12/14 11:07

En l'actualitat, l'economia és una matèria de gran interès, divertida i molt útil a l'hora de bellugar-se pel món. L'economia ens diu que, a Espanya, els joves amb estudis universitaris troben més fàcilment un lloc de treball i cobren un 60% més de mitjana que els joves sense estudis superiors. L'economia estudia quin és el rendiment del temps que dediquem als estudis i la importància de millorar els nostres coneixements. No ens atrevim a dir que el domini de l'economia ens farà més feliços, però sí que podem dir que ens hi ajudarà.

100 qüestions economia.indd 19 17/12/14 11:07

02 / 100

QUÈ ÉS L'ECONOMIA?

Els economistes discrepen molt sobre la naturalesa de l'economia. Encara que pot semblar una bassa d'oli, les diverses escoles econòmiques (clàssics, neoclàssics, keynesians, evolucionistes, etc.) no es posen d'acord sobre què és l'economia. Donar una resposta a aquesta qüestió no deixa de ser una tasca arriscada.

L'economia és una branca del coneixement (deixem per a més tard si és o no és una ciència) que té com a principal objectiu comprendre com assigna la societat els recursos escassos (terra, treball, capacitat creativa, capital físic, recursos naturals, etc.) per produir béns i serveis i distribuir-los entre els diferents col·lectius humans a fi i efecte de satisfer les seves necessitats i eliminar la pobresa.

Si tenim en compte que l'economia s'ocupa de fenòmens socials relacionats amb l'assignació de recursos i la distribució de la renda i la riquesa, la idea que tinguem de l'economia estarà molt relacionada amb el lloc que ocupem en la societat. Així, doncs, la posició de l'economista no és una qüestió banal, sinó que, ben al contrari, condiciona la seva percepció de l'economia com a àmbit del saber i com a instrument per millorar l'assignació de recursos i la destinació dels productes i els serveis segons finalitats alternatives.

El concepte d'*economia* prové etimològicament del grec i ha anat evolucionant al llarg del temps. Tot i que al principi l'economia no podia deslligar-se de la filosofia o de l'ètica, amb el temps ha anat adoptant un perfil més tècnic i, de resultes d'això, s'ha anat aïllant de la resta de la societat, la cultura, la política i la filosofia. Aquesta deriva conceptual es percep clarament quan observem una de les definicions més conegudes de l'economia. Es tracta de la definició de Lionel Robbins, que interpreta l'economia com "la ciència que estudia la conducta humana com una relació entre fins i mitjans es-

100 qüestions economia.indd 20 17/12/14 11:07

cassos que tenen usos alternatius". La definició de Robbins s'ocupa d'un aspecte particular de l'economia, la presa de decisions sota la influència de l'escassesa.

Aquesta definició és força limitada des d'una perspectiva social, ja que no interpreta l'economia com una ciència social que estudia l'activitat dels homes i les dones que viuen en col·lectivitat. A poc a poc, aquest economista ha anat revisant la seva definició i ha anat considerant més la dimensió social de l'economia. Segons Robbins, "l'economia comprèn la conducta humana en relació amb els fins i els mitjans escassos que tenen usos alternatius".

Els grans mestres dels economistes com Robbins interpretaren l'economia des d'una perspectiva més humana. Per a Alfred Marshall, "l'economia és un estudi de la humanitat en les ocupacions ordinàries de la vida i examina aquella part de l'acció individual i social que pot tenir una connexió més estreta amb l'obtenció i l'ús dels articles materials per al benestar". Per a Alfred Marshall, el concepte d'*economia* podia variar segons la perspectiva de treball i el que importava era l'objectiu de la mateixa matèria. Marshall estava convençut que l'objectiu principal de l'economia era eliminar la pobresa.

100 qüestions economia.indd 21 17/12/14 11:07